

Інна Юрїївна Тарасенко,
кандидат історичних наук,
науковий співробітник Інституту української археографії
та джерелознавства ім. М. С. Грушевського
Національної академії наук України
ORCID: 0000-0003-1019-9749
e-mail: innatarasenko86@gmail.com

ЛИСТИ СЕРГІЯ ТЕЛЕЖИНСЬКОГО ДО ОЛЕКСАНДРА КОШИЦЯ З ФОНДІВ ОСЕРЕДКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ І ОСВІТИ (UKRAINIAN CULTURAL AND EDUCATIONAL CENTRE, OSEREDOK) У ВІННІПЕЗІ (МАНІТОБА, КАНАДА)

Мета роботи. Залучити до наукового обігу листи Сергія Федоровича Тележинського, композитора, хорового диригента, педагога, активного діяча «Просвіти», українського патріота, до Олександра Антоновича Кошиця, відомого диригента і популяризатора української пісні. Через аналіз цього епістолярію привернути увагу дослідників до маловідомої постаті С. Ф. Тележинського, його професійної діяльності та, відповідно, зменшити кількість «білих плям» у біографії митця. **Методологія дослідження** спирається на біографічний, просопографічний та історико-логічний методи, застосування яких дає змогу вивчити зв'язки двох непересічних діячів української культури в умовах сталінського тоталітарного режиму. **Наукова новизна** дослідження полягає у введенні до наукового обігу листів С. Ф. Тележинського, що зберігаються в особовому фонді О. А. Кошиця в Осередку української культури і освіти (Ukrainian Cultural and Educational Centre, Oseredok) у Вінніпезі (Манітоба, Канада), який є унікальним, але, на жаль, важкодоступним джерелом для істориків української культури. **Висновки.** Для розкриття важливого аспекту біографій С. Тележинського та О. Кошиця стосовно можливого повернення останнього на Батьківщину, визначення обставин, в яких проходила й розвивалася справа повернення, зокрема в умовах посилення тоталітарного режиму в СРСР, їхній епістолярій є безперечно цінним документальним комплексом. Листи С. Тележинського свідчать про його щире бажання прислужитися Батьківщині, висвітлюють його організаційну діяльність із залученням кращих сил, зокрема сина видатного українського композитора М. В. Лисенка – Остапа, в музичній сфері УРСР.

Ключові слова: Олександр Кошиць, Сергій Тележинський, українське хорове мистецтво, епістолярна спадщина, Осередок української культури і освіти (Ukrainian Cultural and Educational Centre, Oseredok).

Актуальність теми дослідження. Епістолярна спадщина Сергія Федоровича Тележинського, композитора, хорового диригента, педагога, активного діяча «Просвіти», українського патріота, що зберігається в особовому фонді відомого диригента та популяризатора української пісні Олександра Антоновича Кошиця в Осередку української культури і освіти у Вінніпезі, є важливим джерелом для дослідників біографії та творчості композитора і становить значну інфор-

мативну та культурологічну цінність. Окрім того, епістолярій розкриває зв'язки між цими двома знаковими постатями української музичної і хорової культури, деталізує їхній життєвий і творчий шлях, висвітлюючи, зокрема, такий маловідомий для дослідників аспект біографії Олександра Кошиця, як його спроби повернутися в Україну.

Слід підкреслити, що листи С. Тележинського публікуються вперше, сприяючи тим самим ефективному залученню до широкого наукового та суспільного обігу унікального канадського архіву О. Кошиця.

Аналіз останніх публікацій. Постать С. Тележинського досі, на жаль, не привертала уваги дослідників, йому не присвячено жодної наукової розвідки. Є певні уривчасті відомості про нього, які нам вдалося віднайти в архівних сховищах.

Студії, присвячені творчості О. Кошиця, з'явилися лише в незалежній Україні, зокрема побачив світ і його щоденник [1]. Літературний талант, тонке почуття гумору, цікавий погляд на оточуючий світ і події знайшли відбиття в листах О. Кошиця до В. Беневського, опублікованих понад двадцять років тому [2]. У 2013 р. нами був оприлюднений епістолярій О. А. Кошиця та Я. П. Гулака-Артемовського, адміністратора і диригента тенорової групи хору М. В. Лисенка, засновника музею Т. Г. Шевченка в Каневі [3]. Одна з останніх праць, присвячена світовому турне капели під керівництвом О. Кошиця, була створена за підсумками опрацювання фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України і на основі спогадів митця [4]. Між тим, канадський архів О. А. Кошиця все ще чекає на своїх дослідників.

Мета дослідження. Головним завданням даної статті є введення до наукового та суспільного обігу листів С. Тележинського до О. Кошиця та визначення їхнього інформативного потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Поява даної статті є на часі вже тому, що наприкінці серпня 2020 року виповнюється 145 років від дня народження видатного диригента і хормейстера, композитора Олександра Кошиця (1875–1944). У період Українських визвольних змагань 1917–1921 рр. він був керівником Української республіканської капели (від 1919 р. – хору) і за особистим дорученням Головного Отамана Армії УНР Симона Петлюри виїхав з нею на гастролі до країн Західної Європи та Америки. Це турне стало тріумфальним і принесло українській пісні світове визнання (досить згадати знаменитий «Щедрик» Миколи Леонтовича). Однак з падінням УНР і окупацією України Росією, меншою мірою – Польщею, Чехословаччиною та Румунією, для хору і персонально Кошиця повернення на Батьківщину стало неможливим. Решту життя композитор провів на еміграції в Новому світі, де продовжив свою творчу діяльність. Помер Олександр Кошиць у Вінніпезі (Канада).

Значно менш відомою є постать його колеги по цеху Сергія Федоровича Тележинського (1876 – рік смерті невідомий), учасника хору М. В. Лисенка,

викладача співів у Корсуні й Зінов'євську (нині – Кропивницький), одного із засновників Товариства імені М. Леонтовича, професора, декана диригентсько-хорового факультету Музично-драматичного інституту ім. М. В. Лисенка. Досі постать С. Тележинського не привертала уваги дослідників, йому не присвячено жодної наукової розвідки. Є тільки уривчасті відомості про нього, що губляться в деяких архівних сховищах.

Завдяки стипендії ім. Івана Коляски Канадського інституту українських студій у 2015 р. нам вдалося отримати тримісячне наукове стажування в Канаді, яке ми плідно використали для пошуку україністичних матеріалів. Зокрема, у Вінніпезі нашу увагу привернув архів Олександра Кошиця, який поступається багатством україністичних матеріалів хіба що архівам архієпископа Євгена Бачинського (з бібліотеки Карлтонського університету в Оттаві) та митрополита Іларіона (Огієнка) в архіві консисторії УПЦ у Канаді (Вінніпег). Кошиць дбайливо зберігав отримані ним листи з України, в т. ч. Якова Гулака-Артемівського та Сергія Тележинського. Листів останнього нараховується вісімнадцять, вони охоплюють досить вузький проміжок часу – липень 1928 – жовтень 1929 рр. і всі стосуються одного, але дуже важливого питання – можливого повернення Кошиця на Батьківщину. Відомо, що композитор сумував за Україною на еміграції. Це засвідчують, зокрема, його численні листи до друга, Василя Беневського, які зберігаються у фондах Державного центрального музею музичної культури ім. М. І. Глінки (Москва). У наш час їх опублікувала доктор мистецтвознавства Л. Пархоменко [2].

У 20-х роках ХХ ст. комуністична влада в Москві була ще недостатньо сильною і тому певний час проводила політику НЕПу, заgravала з національною елітою республік (політика коренізації, а щодо України – українізації), з політичних міркувань переконувала емігрантів у необхідності повернення до СРСР. Жертвами таких зваб стали, наприклад, Михайло Грушевський та Антін Крушельницький, які, повіривши владним обіцянкам, заплатили за це власним життям та життям своїх родин...

Така ж доля судилась і Кошицю. Тому «ЧК–НКВД» крізь пальці дивилася на його листування з друзями з України. І Яків Гулак-Артемівський, і Сергій Тележинський щиро вірили в те, що комуністична влада надасть видатному діячеві культури можливість для творчої праці в СРСР, тим більше, що Олександр Кошиць був далекий від політики. Про це пише Гулак-Артемівський у своєму листі від 27.01.1935 р. [3]. Щоправда, в цьому й інших його листах основне місце посідають скарги на важке життя і прохання про допомогу, що мало б охолодити мрії Кошиця про Україну. Листи С. Тележинського написані в іншій тональності, вони сповнені подробицями щодо клопотань про повернення диригента, інформацією стосовно просування його репатріаційної справи, планами про його майбутню працю в Музично-драматичному інституті ім. М. В. Лисенка як профе-

сора («Праця, яку Вам запропонувало Правління інституту, полягатиме в роботі на хормейстерському відділі диригентського факультету ... і буде складатися приблизно з таких дисциплін: техніка й практика диригування, аналіз хорової літератури та керівництво працею студентів з хором...»). До справи стосовно повернення Кошиця Тележинський залучав і викладачів інституту, зокрема Остапа Лисенка (сина композитора) та Пилипа Козицького. Було навіть створено «Комітет Кошиця» «з тих осіб, що з Вами листуються, й кожний знає, що йому робити» (лист від 25.10.1928 р.). Але 15 жовтня відбулася несподівана зміна ректора інституту: замість М. О. Грінченка було призначено С. М. Романюка, «який колись був у Вас старостою студентського хору». Ця подія стала черговою ознакою погіршення ситуації в країні. Романюк був кар'єристом, вірним служакою більшовицької партії і пишався своїм пролетарським походженням. Він, слухняно виконуючи вказівки з Харкова, тодішньої столиці України, почав вимагати, щоб Кошиць публічно заявив у пресі про своє прихильне ставлення «до радвлади» і до державної капели «Думка», творчий рівень якої був тоді доволі незадовільним. Зрештою Романюк втратив будь-який авторитет у викладачів, оскільки послабив інститут своїм невдалим керівництвом: він «навіть чи заслуговує назви чесної людини. Спершу, коли він прибув до нас, він справив вражіння чемної, лагідної людини, але пізніше він так себе виявив, що порядним його назвати не можна. Фактів на доказ цього є безліч...». Місце Кошиця в результаті обійняв Нестор Городовенко, який уже працював в інституті, і Кошиць схвально поставився до його призначення. До речі, Городовенко в роки Другої світової війни емігрував, з 1949 р. жив у Канаді і керував створеним ним же ще в 1945 р. хором «Україна».

Таким чином, питання про повернення Кошиця в Україну було знято з порядку денного, обірвалося й листування з Тележинським. Але, як не дивно, вірнопідданий Романюк і хитка позиція наркомату освіти України у справі Кошиця в перспективі виявилися рятівними для останнього. Адже він щасливо уникнув лихого долі тих, хто повірив брехливим обіцянкам компартійної влади...

Так що ж відомо про самого Сергія Тележинського? Про нього знаходимо лише мізерну інформацію. Наприклад, з газети «Рада» за 1908 р. дізнаємося, що С. Тележинський був активним учасником київської «Просвіти», у травні-червні 1908 р. він – учасник загальних зборів київської «Просвіти», обраний секретарем зборів, брав участь у дискусіях із різних питань разом з Б. Грінченком, І. Фещенком-Чопівським, Ф. Матушевським та іншими свідомими українцями [5]. Того ж 1908 р. вийшли друком його книжки «На смерть Т. Г. Шевченка» та «Дума про Морозенка» (дума була записана від кобзаря Терешка Пархоменка та перекладена для мішаного хору (Київ, 1908) [6]. Також перу С. Тележинського належить ряд дописів до газети «Рада» і стаття «Лисенко як диригент» [7] (див. *Додаток*).

Відомо також, що 22 травня 1919 р., під час урочистостей з нагоди заснування першої української парафії в Києві та першої Служби Божої українською

мовою, у Миколаївському соборі на Печерську прозвучала Літургія св. Іоанна Золотоустого М. Леонтовича; службу правив протоієрей В. Липківський, а хором диригував С. Ф. Тележинський [8].

Врешті, деякі матеріали, пов'язані з його діяльністю у Всеукраїнському музичному товаристві ім. М. Д. Леонтовича та в київській «Просвіті», кілька листів до різних осіб зберігаються у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. З них ми довідуємося, що упродовж кількох років (1909–1914) С. Тележинський керував церковним хором у Михайлівській церкві при київській Дегтярівській богадільні; мав досить складні стосунки з настоятелем цієї церкви о. Тимофієм, членом Київського клубу російських націоналістів і майбутнім єпископом Берлінським [9]. Наприкінці життя, у 20–30-х роках ХХ ст., протягом семи років С. Тележинський був професором і деканом диригентського факультету Музично-драматичного інституту ім. М. В. Лисенка, викладав основи диригування, методика роботи з хором тощо.

Про останній період життя С. Тележинського нічого невідомо. Є велика ймовірність того, що він став жертвою репресій радянської влади, як і більшість української інтелігенції... Можливо, приводом для репресій і було те, що він активно боровся за повернення О. Кошиця на Батьківщину, чим підніс би художній рівень національних українських хорових колективів на нову висоту, а разом з цим і рівень викладання українського диригентського мистецтва.

Зважаючи на скупі інформацію з листів, візьмо на себе сміливість припустити, з великим ступенем вірогідності, що Михайло Тележинський (1886–1939), композитор, член Центральної Ради, диригент першого Українського Національного хору, це рідний брат Сергія Федоровича Тележинського. По-перше, С. Тележинський згадував у своєму листі до О. Кошиця про брата Михайла, який знаходиться десь за кордоном. По-друге, по-батькові «Теодорович» є рівнозначним «Федоровичу», а оскільки Михайло Тележинський жив і працював на землях, захоплених Польщею, можливе вживання західноєвропейського варіанту імені. Крім того, обидва Тележинських здобували освіту однаковою шляхом – Сергій закінчив духовну семінарію і Комерційний інститут, Михайло – духовне училище і семінарію в Києві [10]. Про родину і батьків відомо лише те, що Михайло народився в родині священика в с. Булаї Бердичівського повіту. Отже, його старший брат Сергій також міг бути уродженцем сучасної Вінниччини. У братів є багато спільного в біографіях: Сергій співав у хорі М. В. Лисенка, Михайло – в О. А. Кошиця, обидва викладали співи у школах на Черкащині (Сергій у Корсуні, Михайло в Черкасах). Обидва брати – активні діячі «Просвіти» (Сергій очолював Лук'янівський осередок м. Києва, Михайло – член Володимир-Волинського осередку), обидва друкувалися в газетах. І Сергій, і Михайло добре знали Кирила Стеценка, Михайло навіть присвятив йому статтю, опубліковану в газеті «Українська нива» [11].

Отже, Сергій Федорович у листі до О. Кошиця від 28.08.1928 р. цікавився долею брата: «з 23 року пропав без вісти і нічого нікому не пише. Може Ви що чули про нього, – напишіть». Після поразки Українських визвольних змагань 1917–1921 рр. Михайло осів на Волині, де активно боровся за автокефалію Православної Церкви та українізацію церковної служби, а в 1931 р. став депутатом польського сейму. Все це відбувалося паралельно із творчою роботою Михайла, який у 30-х роках ХХ ст. написав кількадесят хороших обробок, збірник із 160 українських народних пісень, дитячу оперу «Дід Мороз» тощо. У 1936 р. він прийняв духовний сан і став священником у Володимирі-Волинському. Діяльність Михайла як українського патріота стала причиною його арешту і загибелі в 1939 р. Можливо, родичем С. Тележинському доводився також і Максим Тележинський, про якого Яків Гулак-Артемівський згадував у листі до Кошиця від 31.07.1935 р.: «сьогодні бачив Тележинського Максима, його повернули недавно з заслання, а сина забрали...» [3, с. 71]. Крім того, в його дружини був брат, що жив у Парижі, – все це вкупі було ознакою неблагонадійності родини Тележинських.

З першого ж листа стає зрозумілим, що О. Кошиць і С. Тележинський були знайомі давно і перебували у приятних стосунках: «Я Вам писав ще кілька років тому назад до Америки, але мені листа з Нью Йорка через 37 день повернули назад»; далі: «Ваш друг, який пише цього листа», «Милий Сашко».

Уважний читач може знайти в листах факти, що характеризують життя в радянській Україні. А звиклому до комфорту в Західній Європі та Америці Кошицю це, мабуть, одразу впадало в око: «Я за кордон не виїздив, бо мій брат Михайло ... і зараз десь за кордоном»; ішлося також про ліквідацію Музтехнікуму (колишнє Імператорське музичне училище), нестачу музичної літератури, нот, про те, що видавати книжку можна лише в державній друкарні, про дефіцит паперу для друку, картки на продукти тощо. За десять років радянської влади занепало мистецтво хорового співу і диригування, студенти навіть першого курсу навчання диригентського факультету звертали увагу на помилки у виконанні найкращої української капели «Думка». У листі від 22 січня 1929 р. С. Тележинський з гіркотою сповіщав, що Товариство ім. Леонтовича припинило своє існування, замість нього тепер ВУТОРМ (Всеукраїнське товариство революційних музикантів), а ім'я Леонтовича визнане неактуальним для радянської доби. Листи, написані в серпні й жовтні 1929 р., на противагу першим оптимістичним посланням, сповнені розчарування і песимізму – С. Тележинського «кваліфікують як відсталого» і випроваджують на пенсію в 53 роки, його посаду планували передати Н. Городовенку, але той відмовився, справа з поверненням О. Кошиця в Україну загальмувалася, в інституті відбуваються скорочення. На жаль, у фонді Кошиця ми не зустріли чернеток його листів і можемо тільки робити припущення щодо відповідей Тележинському.

Листи друкуються нами у хронологічній послідовності, збережено вживаний С. Ф. Тележинським правопис, за винятком незначних змін, як-от замість вживаних автором написань слів «керовник», «иноді», «инший» подаємо їх у відповідності з сучасною орфографією.

Наукова новизна дослідження полягає в залученні до наукового обігу листів С. Ф. Тележинського, що зберігаються в особовому фонді О. А. Кошиця в Осередку української культури і освіти (Ukrainian Cultural and Educational Centre, Oseredok) у Вінніпезі (Манітоба, Канада), який є унікальним, але, на жаль, важко-доступним джерелом для істориків української культури.

Висновки. Для розкриття важливого аспекту біографій С. Тележинського та О. Кошиця стосовно можливого повернення останнього на Батьківщину, визначення обставин, в яких проходила й розвивалася справа повернення, зокрема в умовах посилення тоталітарного режиму в СРСР, їхнє листування є безперечно цінним джерелом. Аналіз листів С. Тележинського засвідчує його щире бажання прислужитися Батьківщині, висвітлює його організаційну діяльність із залученням кращих сил, зокрема сина видатного українського композитора М. В. Лисенка – Остапа, в музичній сфері УРСР.

Додаток

Публікації С. Ф. Тележинського в «Раді»

(к. і. н. І. М. Старовойтенко)

1. Розмова з містером Стедом // 1908. 4 юлія (17 липня). № 153. С. 2. Передрук з газети «Речь», подав: С. Тележинський.
2. [Толстой Л.] Не могу мовчати. (Про смертні кари) // 1908. 9 юлія (22 липня). № 157. С. 2–3. Передрук подав: С. Тележинський.
3. Тележинський С. Співочі товариства // 1908. 8 мая (21 травня). № 106. С. 1.
4. [Тележинський С.] Відкриття місіонерського з'їзду // 1908. 13 юлія (26 липня). № 161. С. 3.
5. [Тележинський С.] Місіонерський з'їзд // 1908. 15 юлія (28 липня). № 162. С. 2; 17 юлія (30 липня). № 163. С. 3; 18 юлія (31 липня). № 164. С. 2; Загальне зібрання // 19 юлія (1 серпня). № 165. С. 3; 20 юлія (2 серпня). № 166. С. 3; 22 юлія (4 серпня). № 167. С. 3; 23 юлія (5 серпня). № 168. С. 3; Діспут // 24 юлія (6 серпня). № 169. С. 3; 25 юлія (7 серпня). № 170. С. 3; 26 юлія (8 серпня). № 171. С. 3; 27 липня. № 172. С. 3.
6. [Тележинський С.] Закриття місіонерського з'їзду // 1908. 29 юлія (11 серпня). № 173. С. 3.
7. [Тележинський С.] В. Є. Постніков (Некролог) // 1908. 26 юнія (9 липня). № 146. С. 2. Підп.: У.
8. Бібліографія. [Тележинський С.] Прикмети розумової талановитости школярів. Вержбицький А. 16 стор., ціна 5 коп. Полтава // 1908. 30 апріля (13 травня). № 99. С. 4. Підп.: С. Т.

9. З життя «Просвіт». [Тележинський С.] З київської «Просвіти». До святкування ювілею Л. Толстого // 1908. 17 августа (30 серпня). № 188. С. 3.
10. Театр і музика. [Тележинський С.] Літній театр купецького саду // 1908. 17 юнія (30 червня). № 138. С. 4. Підп.: С. Т.
11. [Тележинський С.]. Наукова командировка // 1908. 5 юія (18 липня). № 154. С. 4.
12. Література, наука, умілість і техніка. [Тележинський С.] Смерть П. Вейнберга // 1908. 6 юія (19 липня). № 155. С. 3.
13. Література, наука, умілість і техніка. [Тележинський С.] Стаття Житецького, присвячена пам'яті і діяльності М. П. Драгоманова // 1908. 13 юія (26 липня). № 161. С. 3.
14. Література, наука, умілість і техніка. [Тележинський С.] Вийшла з друку пісня «Про Морозенка» // 1908. 26 юія (8 серпня). № 171. С. 3–4.
15. Література, наука, умілість і техніка. [Тележинський С.] Нова вигадка в Петербурзі // 1908. 9 августа (22 серпня). № 182. С. 4.
16. Література, наука, умілість і техніка. [Тележинський С.] Міжнародний збірник імени Л. Толстого // 1908. 19 августа (1 вересня). № 189. С. 4.

№ 1

1928, липня 30. Ірпінь

«Ірпінь 30/VII. 28

Милий Олександр Антоновичу.

На підставі Вашого листа від 16/VII ц. р., адресованого Остапу Мик[олайовичу] Лисенкові, де Ви даєте згоду повернутись до дому, на засіданні Інституту ім. Лисенка в Києві 27/VII було внесено пропозицію запросити Вас на працю в Інститут. Пропозицію цю було прийнято односторонньо і разом з тим ухвалено звернутись до НКО (Народний Комісаріят Освіти) з проханням, аби він (НКО) зняв клопотання перед урядом УРСР про дозвіл повернутися Вам на Україну. Цю постанову мало бути надіслано до Харкова сьогодні, в понеділок 30/VII. Інститутська канцелярія літом працює три дні на тиждень. Офіційну постанову про запрошення Вас до інституту буде надіслано Вам трохи пізніше, бо без мене канцелярія зробити цього не зможе, тим паче, що лист Ваш до Ост[ана] Мик[олайовича] з Вашою адресою в мене, а я зараз на дачі в Ірпіні і буваю в Києві тільки в дні засідань Правління інституту, яке найближчого часу має бути в п'ятницю, 3/VIII. Не знаю тільки, куди Вам посылать, бо ж Ви пишете, що в Італії пробудете не далі, як до 8-го серпня. Ну, та це не біда, одержите трохи пізніше.

Тепер, після короткого офіційного повідомлення, дозвольте, милий, міцно стиснути Вас в своїх обіймах і поцілувати. Дуже радий, що швидко будемо бачити Вас у себе, думаю, що й Ви не пошкодуєте. Праця і

умови праці повинні Вас задовольнити. Про це коротенько зараз поговоримо. Праця, яку Вам запропонувало Правління інституту, полягатиме в роботі на хормейстерському відділі диригентського факультету (складається з трьох відділів – крім згаданого з оркестровим – симфонічного й духового) і буде складатися приблизно з таких дисциплін: техніка й практика диригування, аналіз хорової літератури та керівництво працею студентів з хором. Може бути ще щось і інше, але про це побалакаємо пізніше. Про зміст, характер, обсяг Вашої майбутньої роботи зараз докладно писати не буду, знаю, що Ви уявляєте собі, в чому справа, а справа коротко в тому, що Ви маєте навчити інших (студентів) як по-путньому треба диригувати хором. Якщоби Ви вимагали більш докладних відомостей про це, то я зроблю це іншим разом. А поки що, гадаю, досить. Тепер далі. Умови праці в нас такі: найвища ставка за 12 тижневих лекцій 180 карб. на місяць, що поверх цього, то виплачується окремо. При чому з наступного навчального року за новою колугодою обіцяють 25 % набавки, ну, але це будемо бачити після. У Вас лекції може бути більше 12. Ось це приблизно те, що Ви можете дістати в інституті, але я певен, що Ваші перспективи будуть далеко ширшими, хоч про щось конкретне зараз, з певних міркувань, говорити не буду. Щодо Вашої роботи, то тут Ви будете мати зв'язок тільки з деканом і почасти з ректором (Микола Олексійович Грінченко – приємна людина); деканом дириг[ентського] фак[ульте]ту має нещастя бути вже два роки, можливо й далі, Ваш друг, який пише цього листа.

Пришліть заяву до інституту приблизно такого змісту:

До правління інституту ім. Лисенка. Прошу призначити мене за викладача на диригентському факультеті. Ваш підпис, і край. Після того Ваше призначення проведемо через протокол Правління, й з того часу Ви будете вважатись на службі в інституті і тоді вже од нас не викрутитесь. Справді, я навіть не жартую, прошу Вас не мінняйте свого наміру, а їдьте просто до нас. Дехто з членів Правління на засіданні висловлював побоювання, щоб Ви часом не спокусилась, коли буде в Вас запрошення до Харкова як повернетесь. Я казав, що Ви так любите Київ, що на нього Ви нічого не проміняєте. Дуже бажано було б, щоб Ви прибули до Києва на початок навчання – половина жовтня. Коли б же Вам не пощастило приїхати на той час, тоді Ви пришлете заяву до Правління, в якій будете просити відпустки на лікування. Цю справу можна буде поладити, так чи так.

Про повернення тої особи, що про неї Ви згадуєте в листі до Лисенка, буде теж знято клопотання, про це я вже говорив з ректором, він обіцяв це зробити.

Козицькому напишіть. Я йому ще весною писав про це, коли ще не знав про Вашу згоду.

Я Вам писав ще кілька років тому назад до Америки, але мені листа з Нью Йорка через 37 день повернули назад. Знову ж з півроку тому збирався написати Вам, коли дістав Вашу італійську адресу від Павла Чернецького, але з деяких міркувань тоді не послав Вам листа, а пізніше попросив Ост[ана] Мик[олайовича] написати Вам.

Ну, вже, мабуть, буде на цей раз. Пишіть і скорше подавайте Вашу паризьку адресу.

Цілую вас кріпко.

Ваш С. Тележинський

Моя адреса: URSS. УРСР Київ, Муз-драмінститут ім. Лисенка вул. Воронького (б. Хрещатик), ч. 58 Сергію Федоровичу Тележинському»

Автограф. Осередок української культури і освіти.
Фонд Кошиця. Тека «Тележинський Сергій. 1928 р.». Арк. 1–3.
Деякі важливі місця в листі підкреслено рукою О. Кошиця(?)

№ 2

1928, серпня 28. Ірпінь

«Ірпінь, 1928 р. 28/VIII

Любий Олександрє Антоновичу!

Одержав Вашу листівку від 16/VIII з новою адресою й поспішаю Вам відповісти, а разом з цим посилаю Вам в двох примірниках витяг з протоколу правління Муз-др. інстит. ім. Лисенка про запрошення Вас на посаду до інституту. Я думаю, що цей папірець стане Вам в пригоді, коли здіймете клопотання в повпредстві в Парижі, і це зробить негайно, як можна швидче. Народний Комісаріат Освіти, мабуть, цими днями звернеться до уряду УСРР (!) з клопотанням про дозвіл повернутись Вам на батьківщину. Інститут вже надіслав до Харкова своє клопотання. Отже, ще раз раджу Вам подавати заяву повпредства в Парижі зараз же. А ми тут будемо з цього боку підштовхувати справу. Сьогодні я посилаю листа Козицькому, якого прошу посунути Вашу справу наперед, слід і Вам йому написати. Також негайно пришліть Вашу заяву до Правління інституту – ту саму, про яку я вже згадував в своєму листі до Вас, зразок якої я ще раз тут подам:

До Правління Муз-драм. інституту ім. Лисенка у Києві професора Олександра Ант[оновича] Кошиця

Заява.

Прошу призначити мене на викладача на диригентському факультеті Муз-др. інстит. ім. Лисенка.

Оце перепишіть, підпишіть і присилайте. Можете прислати разом з листом до мене, а я передам куди слід. А поки що оце тепер я проведу Вашу кандидатуру через предметову і факультетську комісію, це

проста формальність. Потім, коли Вас затвердить Правління, про що навіть і сумніву не може бути, будемо дбати про відпустку, якщо Ви не зможете прибути до інституту на початок навчального року, який настає 1-го жовтня.

З 6-го вересня починаються прийомні іспити й перевірки. Цього року подано силу заяв на вступ до інституту. Це через те, що ліквідували (закрили) Музтехнікум (був. Императорское музыкальное училище) і з'єднали його з інститутом ім. Лисенка.

В останньому листі до Вас я хоч і коротко, але, здається, написав все, що торкається справи Вашого переїзду на Україну. Я за кордон не виїздив, бо мій брат Михайло, якого Ви повинні знати, який і зараз десь закордоном, але з 23 року пропав без вісти і нічого нікому не пише. Може Ви що чули про нього, – напишіть.

Привезіть з собою як можна більше літератури, хорової, оркестрової та всякої іншої нотної. Навіть купуйте на останні гроші, – тут зараз же розкуплять, бо сильний голод на ноти, а виписувать з закордону дуже важко, бо сильно ускладнена тепер процедура пересилання грошей закордон (обмежені суми, черга та ін.).

Чекаю якнайшвидче Вашого листа з заявою до Правління.

Цілую Вас і жду С. Тележ[инський]

Київ, вул. Воровського, ч. 58, Муз[ично]-драм[атичний] інститут ім. Лисенка. Сергію Федоровичу Тележинському».

*Автограф. Осередок української культури і освіти.
Фонд Кошиця. Тека «Тележинський Сергій. 1928 р.». Арк. 4–5.*

№ 3

1928, вересня 18. Київ

«Київ, 1928 р. 18/IX

Милий Олександр Антоновичу!

Сьогодні в інституті одержано з Харкова від НКО таке листування, подаю його копію:

«До Київського Муз[ично]-драм[атичного] ін[ститу]ту. Інспектура мистецької освіти прохає надіслати до НКО (Народний Комісаріат Освіти) адресу диригента О. А. Кошиця для запрошення його з-за кордону на роботу в К. М. Д. І. (Київському Муз[ично]-драм[атичному] інституті). Підписи».

Це листування свідчить про те, що НКО вже зрушив цю справу з місця, і навіть повинен Вам сказати, що зрушив так, як рідко буває. Маю надію й деякі підстави гадати, що тепер справа піде досить швидко. Вашу адресу, на яку я пишу зараз, буде послано до НКО завтра.

Милий Сашко, хочу Вас трохи полаяти: чом Ви й досі не надіслали до Правління інституту ім. Лисенка, як про це я Вам вже два рази писав, заяви про залічення Вас до складу професури інституту. Річ ось в чому: коли Вас затвердять на посаді Правління інституту, це полекшить нам справу з запрошенням на 2–3 місяці Вашого заступника по Вашій майбутній роботі. Тоді Ви будете вважатись у нас на постійній посаді, а хтось тимчасово буде заступати Вас до Вашого приїзду. Так буде все ясно й не буде ні з ким ніяких непорозумінь, в інакшому разі буде чимало всяких ускладнень. Отже, коли Ви не надіслали ще досі заяви, посилайте її зараз же негайно, нічого не чекаючи.

Витяг з протоколу Правління про запрошення Вас до інституту я послав Вам в двох примірниках вже давненько. Коли б же це десь загубилось, і Ви не одержали його. То, не чекаючи більше нічого, негайно надсилайте заяву до Правління і разом з цим подавайте заяву до повпредства в Парижі про те, що Ви бажаєте повернутися на батьківщину для праці в Київському Муз[ично]-драм[атичному] інституті ім. Лисенка.

Певний, що Ваш лист до мене з заявою до Правління інституту надійде до 1-го жовтня – до початку навчання в інституті, а це вже буде цілком гаразд. Заяву про те, щоб Правління дало Вам відпустку на лікування та лікарську посвідку, пришлете пізніше. Я Вам напишу, коли треба буде присилати.

Студенти інституту з радістю і захопленням зустріли вістку про Ваш поворот.

В Парижі брат моєї дружини, якщо зможете зайти до нього, я Вам напишу його адресу.

Цілую Вас міцно, Ваш С. Тележ[инський].

Адреса моя та ж сама: Київ. Муз[ично]-драм[атичний] інститут ім. М. В. Лисенка, вул. Воровського, ч. 58»

Автограф. Осередок української культури і освіти.
Фонд Кошиця. Тека «Тележинський Сергій. 1928 р.». Арк. 6–7.

№ 4

1928, жовтня 25. Київ (?)

«25/X.28

Милий Олександр Антоновичу!

Листа Вашого від 19/X одержав. Разом одержано Вашого листа до М. О. Грінченка та заява до інституту про відпустку. Цю останню розглядали вчора, 24/X, на засіданні правління й ухвалили дати Вам відпустку за хворістю до 1-го січня 1929 р. Взагалі, Вашу справу щодо служби в інституті пощастило розв'язати так, як я Вам вже писав про це,

а саме до 1-го січня. Я найшов Вам заступників, які тимчасово виконують Вашу роботу. Про Харків Хв[едір] Ів[анови]ч писав з моїх слів. Дійсно, в нас є чутки, ніби Харків хоче взяти Вас до себе для того, щоб Ви там організували Державну капелу. Ми дуже цього не хочемо, й я теж побоююсь цього, але я гадаю, що Харків не буде примушувати Вас працювати у них. Тут ще є одна маленька несподіванка, але я думаю, що вона неприємностей для Вас не створить. Річ в тому, що з 15/Х несподівано для нас призначили нового ректора інституту, мабуть Вам знайому особу – Романюка (партійний), який колись був у Вас старостою студентського хору. М. О. Грінченка призначили на проректора – завідуючого навчальною частиною. Для Вас це справи на гірше не міняє. Романюк до інституту ще й досі не прибув. Чекаємо не сьогодні, завтра його приїзду. Те, про що Ви пишете в останньому листі, буде зроблено. Тут створився «Комітет Кошиця» з тих осіб, що з Вами листуються, й кожний знає, що йому робити. Будемо штовхати справу, про Москву й перевіз речей буде дбати Колічух (?). Квартира з двох кімнат для Вас вже є, і вона буде вільна з грудня місяця, на Нікольсько-Ботанічній вул. Про це Вам напише докладно Ост[ан] Мик[олайови]ч, який, між іншим, цими днями має бути в Харкові й там розвідає й побалакає з ким слід... Крім Державного видавництва у нас видають часом і приватним способом, але це досить трудно. Для Вас те можна буде зробити так, що ніби друкує Ваші твори інститут, а в дійсності це будете видавати Ви самі, якщо забажаєте це зробити в такий спосіб. Про це я вже говорив з Грінченком, який згодився на це. Вашу книжку надіслати поштою, розуміється, Ви маєте право. Пришліть і мені, – буду дуже радий і вдячний. Ось, здається, все, про що треба було напи-сати. Не хвилюйтесь, а на мене не сердьтесь за те, що я іноді запізнююсь з листуванням до Вас, бо дечого, про що Ви запитуєте, я й сам не знаю часом. Значить треба розпитати, а, крім того, на початку навчального року було дуже багато роботи й не було часу. Цього року в інституті у мене та ж сама робота, що й минулого року. Чи не одержали Ви «ювілейний» збірник нашого інституту, що я Вам вже давненько послав?

Вітаю вашу дружину, Вас міцно цілую Ваш С.Тележ[инський]
Адреса та ж сама».

Автограф. Осередок української культури і освіти. Фонд Кошиця.
Тека «Тележинський Сергій. 1928 р.». Арк. 8–9.

№ 5

1928, жовтня 28. Київ

«Дорогий Олександрє Антоновичу!

Листи Ваші (останній від 27/IX) одержав, але відповідісти Вам зараз на ті питання, що Ви їх ставите в листах (відносно перевозу майна тощо), не можу дати, бо й сам не знаю, як це робити. Отже треба побалакати з компетентними особами, а для цього потрібно часу. З часом всі ці відомості буде надіслано Вам. Вашу заяву до інституту (телеграфом) одержано, й 5/X Правління інституту затвердило Вас професором ін[ститу]ту. Про це буде Вам надіслано офіційне повідомлення. Напишіть листа Миколі Олексієвичу Грінченкові, це слід зробити. Адреса та сама, що й моя. Навчання в інс[титу]ті ще не починалось; дуже багато зараз роботи в зв'язку з приєднанням до нас Музтехнікума.

Київ. 6/X. 28. Цілюю Вас С. Тележ[инський]».

Автограф. Поштова картка. Адреса: «Франція. France. Prof. Al. Kochitz, 5 rue du Marche Champigny Sur Marne». Осередок української культури і освіти. Фонд Кошиця. Тека «Тележинський Сергій. 1928 р.». Арк. 10.

№ 6

1928, грудня 6. Київ (?)

«1928 р. 6/XII

Милий Олександрє Антоновичу!

Я знаю, що Ви вже давно чекаєте від мене листа. Але на цей раз мовчав через те, що в Вашій справі сталися деякі зміни. Про них я вже чув давно, а певних відомостів не мав. З поворотом ректора (Романюка) з Харкова маю певні відомості й про них я Вам зараз розповім. Як пригадаєте (я Вам писав про це), НКО ще в вересні прислав до інституту відношення, в якому просив «надіслати адресу диригента Кошиця для запрошення його на працю в Київському музичному інституті». Пізніше з того ж НКО було прислано (в половині листопада) відношення такого змісту: «Питання про призначення диригента Кошиця на посаду в інституті ім. Лисенка залишити відкритим до його повороту з-за кордону. При чому про поворот він повинен клопотатись сам». Це відношення розшифрував ректор після повороту з Харкова так: НКО хоче взяти Вас на якусь роботу до Харкова, а призначення Вас на посаду в інституті ім. Лисенка може статись пізніше, через деякий час. В НКО сказали, в справі візи Вам треба особисто перебалакати в Парижі з повпредом СРСР Бєсідовським. Отак несподівано й на великий жаль для нас повернулась Ваша справа. Зважте це все й вирішуйте самі, як знайдете найкраще, щоб не нарікали після на мене й на всіх нас, що дуже бажують якнайшвидче бачити Вас у Києві.

Скажете «музыкальная кадриль», правда Ваша. Що ж поробиш? Я й сам думаю, що треба нас всіх відправити в «Кирилівське». Тим часом Ви не падайте духом. Романюк сказав передати Вам, що кінець-кінцем Ви будете працювати у нас в інституті.

Я надіюсь, що так це й буде, а тому скажу зараз декілько слів про характер Вашої майбутньої роботи: праця по «Техніці диригування» полягає в тому, що студенти даного курсу по черзі розучують спочатку самі партитуру якогось хорového твору, пізніше на лекції вони диригують цим твором. А керівник (лектор) виправляє ті хиби, які робить практикант в диригуванні й дає оцінку роботи практиканта. Поруч з цим керівник-лектор може дати багато цінних вказівок, корисних для практиканта майбутнього диригента. Праця з капелю Вам краще відома, аніж мені, й я не маю чого Вам з'ясовувати. Капелюю, правда, диригує керівник найменше сам, а диригують нею практиканти-студенти старшого курсу під керівництвом і за вказівками лектора. По «Аналізу хорової літератури» студіюється всяка хорова література – українська, російська, західно-європейська, оперовав такий спосіб: лектор дає студенту завдання простудіювати якогось автора. На лекції студент здає цю роботу перед всім курсом. Хорові н'єси даного автора ілюструються на роялі (для цього призначається піяністка). Лектор аналізує характер творчості даного композитора або даної хорової н'єси. Отакий характер має робота по навчанню диригентів. Правдиво Ви запитуєте, що є такі речі, яким не можна навчити. Коли нема природнього хисту до диригування, то, звичайно, ніяка наука тут нічого не допоможе. Але зараз так підупала диригентська справа, що треба щось робити, щоб поліпшити її. Зараз ми ледве задовольняєм десяту частину тих вимог на диригентів, що до нас надходять з провінції. А визначних диригентських сил зовсім нема. Слухав недавно «Думку» – найкращий на Україні хор, і сум бере – ні ритму, ні справжньої хорошої інтерпретації, одні тільки зовнішні динамічні, часто дешеві і непотрібні ефекти, а між тим склад хору великий і чудовий, старі Ваші співаки згадували Вас. Навіть студенти першого курсу на лекції навели безліч дефектів у виконанні хору. Я завів такий порядок, що студенти повинні рецензувати виступ того хору, який вони слухали. Роботи багато й роботи потрібної.

З виданням Ваших творів теж, мабуть, не пощастить: нема паперу. Приватним особам в магазинах продають тільки п'ять аркушів паперу. Зараз друкуємо на ксилографі поголосники для капели, теж страшно трудно діставати папір. Пришліть же мені Вашу книжку.

Цілюю Вас і шлю найкращі побажання С. Тележ[инський].

Автограф. Осередок української культури і освіти.
Фонд Кошиця. Тека «Тележинський Сергій. 1928 р. Арк. 11–13.
Деякі важливі місця в листі підкреслено рукою О. Кошиця (?).

№ 7
1928, грудня 7. Київ

«7/XII 28 р.

Милий Олександр Антоновичу!

Вчора, 6/XII, Сем[ен] Мих[айлови]ч Ром[аню]к казав мені, що Ви звернулися до нього з листом. Це на нього зробило дуже велике й гарне вражіння. Вчора Ром[аню]к поїхав до Харкова по службових справах, казав, що покаже там Вашого листа. Може бути, що той песимізм, яким ми всі обвіяні щодо Вашої справи, про що я Вам писав у вчорашньому листі, розвіється. Ром[аню]к повертається до Києва через тиждень, тоді я Вам напишу про все, що йому сказали про Вашу справу в Харкові, а може він сам Вам напише з Харкова. Словом, не падайте духом.

Ваш С. Т[ележинський]».

Автограф. Поштова листівка. Адреса: «Франція. France.
Prof. A. Kochitz 5 rue du Marche Champigny sur Marne»
Поштовий штампель: «Київ Вокзал 1928 8 decem.».
Осередок української культури і освіти.
Фонд Кошиця. Тека «Тележинський Сергій. 1928 р.». Арк. 14.

№ 8
1928, грудня 28. Київ (?)

«25/XII 28

Милий Олександр Антоновичу!

Одержав Вашого листа від 17/XII. Ті ж думки, що хвилюють Вас, опанували і мною. Тисячу разів давав собі слово не бути оптимістом, і зараз бачу, що не треба було бути таким, але й тепер скажу, що я не сподівався, що В[аша] справа набере такого вигляду, що доводиться сказати як той монах: «дивні діла твої, Господи, але я нічого не бачу». Те, що я зараз напишу, вже кілька день тому написав Вам Ост[ан] Мик[олайович], як казав він мені, з доручення Сем[ена] Мих[айловича] Ром[аню]ка, який, повернувшись з Харкова, привіз дещо нового в В[ашій] справі, а саме: ніби Харків вже не збирається перетягувати Вас до себе, але НКО не затвердив Вас на посаді через те, щоб «не виплачувати Вам прогонних, підйомних та всяких інших». Крім того, ніби Харків, за словами Ром[аню]ка, вимагає від Вас письмової заяви в харківських газетах про В[аше] ставлення до радвлади та того, щоб Ви виявили прихильне ставлення до «Думки». Ось це все, що переказав мені Ост[ан] Мик[олайович] зі слів Ром[аню]ка. Далі Р[оманю]к говорив вже прилюдно на Правлінні таке: «Харків може й буде тягнуть Кошиця до себе, але ми його перетягнемо до нас, коли він повернеться». Помойому, Р[оманю]к до Вас ставиться прихильно. Коли я його запитав

(зараз же після його приїзду до інститута), чи буде він Вас підтримувати як кандидата на лекторську посаду в інституті, він мені відповів: «авжеж, Кошиць мені ще й досі сниться». Кінець-кінцем моя думка така, що працювати в інституті Ви будете. Що від мене залежало, я зробив все, щоб здійснити це якнайкраще: я підготував все, щоб, в разі Вашого повороту, Ви свobodно могли зайняти посаду в інституті. Що ж до хитань і нерішучості Р[оманю]ка, то це залежить, по-перше, від його вдачі, а по-друге, від того, що він зв'язаний партквитком: він чогось боїться рішуче діяти в В[ашій] справі, а, крім того, тут ще й не без впливів: «о ніх же несть есть глаголаті»¹.

Мені здається, що Вам треба було б побалакати в Парижі з Бесідовським, про що я Вам вже писав. Я думаю, що це прискорило б справу з візою. Як би не було, а надії втрачати не треба.

Напишіть мені хоч коротенько і пришліть мені В[ашу] біографію – точні дати про все визначне в В[ашому] житті, зокрема про В[ашу] концертну подорож, а також про В[аші] твори – час їх видання тощо. Незабаром мені прийдеється читати лекції студентам про В[ашу] композиторну творчість, а також взагалі про В[ашу] музичну діяльність. Ви б мені дуже допомогли, надіславши В[ашу] біографію. Не відмовте мені в цьому, дуже Вас прошу. Крім того, чекаю Вашої книжки про В[ашу] концертну подорож.

Чекають Вас тут з великим нетерпінням: недавно було вміщено в одній київській газеті замітку про те, що з 1-го січня почне працювати в інституті ім. Лисенка капела під В[ашим] керівництвом. Це викликало велике заворушення: по телефону стали запитувати коли, що, як, до мене на вулиці звертались з запитанням про В[аш] приїзд особи, яких я ніколи не бачив. Де не підеш – все про Вас розмови, навіть мене стали запевняти, що в неділю буде В[аш] концерт.

Вітаю Вас з святами та Новим роком і шлю Вам найкращі побажання.

Міцно обнімаю Вас Ваш С. Тележ[инський].».

Автограф. Осередок української культури і освіти.
Фонд Кошиця. Тека «Тележинський Сергій. 1928 р.». Арк. 15–16.

¹ И слыша неизреченны глаголы, их же несть есть человеку глаголати. Новый Завіт. 2- Кор. 12:4

Любий Олександрє Антоновичу!

Мав розмову з Ром[анюко]м в Вашій справі, правда, не першу, але ця розмова торкається не тільки Вас, а й мене, і я Вам про ню зараз розповім. В цей раз він при свідках рішуче заявив, що Ви в нас будете працювати по приїзді, але він сказав, що йому незручно про це Вам писать. Причому він сказав, що ніби я Вам неправильно освітлюю Вашу справу. Що ніби через мене (через мої листування з Вами) у Вас склались вражіння, що В[аша] справа погіршала з приїздом Ром[аню]ка. Я йому відповів, що я подавав Вам тільки фактичний матеріял (ті листування, які надходили з НКО) щодо В[ашої] справи і що нічого проти нього я Вам не писав. Я певен, що це Ви ствердите, бо й справді тільки так і було. Я йому вказав на відомі Вам два суперечливих одно одному відношення з НКО, в яких в першому говорилось про те, що НКО має запросити Вас на працю в інституті ім. Лисенка і навіть вимагає надіслати до НКО Вашу адресу, а в другому вже говорилось інше, що Ви повинні самі клопотатись про візу на поворот. То ж навіть мала дитина дасть правдиву оцінку листуванню НКО, і не дивно, що це Вас схвилювало й обурило, бо й справді треба говорити і писать щось одно – так або не так.

Про це все я вважаю за потрібне Вас поінформувати. Якщо будете писати Ром[анюко]ві, то вкажіть йому на те, що я зовсім не настроював Вас проти нього. Ну, словом «дивні діла...».

Тепер ближче до В[ашої]справи: я думаю, що Вам слід їхати, коли одержите візу, в кожному разі в інституті Ви будете мати працю.

Надішліть же мені те, про що я просив Вас в попередньому листі: В[ашу] книжку й напишіть хоч коротко В[аші] біографічні точні дати про визначні факти в В[ашому] житті.

З 1-го січня й до 14-го в інституті зимова перерва: відпочинок для лектури. Мені ж доведеться в цей час працювати ще більше: всякі звіти одбирають багато часу.

«Думка» на початку січня виїздить за кордон в складі 60 чоловік мішаного хору: має співати і в Парижі.

Міцно обнімаю Вас Ваш С. Тележ[инський].

Пишіть швидче».

Автограф. Осередок української культури і освіти. Фонд Кошиця.
Тека «Тележинський Сергій. 1928 р.». Арк. 17–18.

Милий Олександр Антоновичу!

Дякую Вам за В[ашого] великого й хорошого листа від 2/1. Якраз вчасно підоспіли відомості з В[ашої] «автобіографії»: у п'ятницю, 25-го ц. січня, у мене лекція в інституті, на якій за учбовим планом треба було вести розмову з студентами про В[ашу] композиторську творчість та про музичну діяльність. Я думаю, що Ви не будете в претензії, коли я використаю надісланий Вами про Вас самих матеріал, бо я ж Вам писав, для чого мені потрібні ці дані. Так чи так, а я й без цього мусив би говорити про Вас по своїм обов'язкам (як лектор), чи Ви «вредний чи не вредний чоловік». Але прошу Вас справді не гніватись на мене за те, що я вчинив без В[ашої] згоди: Климент Васильович Квітка (етнограф з УАН, академік) з доручення етнографічного відділу Української Академії Наук видає збірник, присвячений пам'яті М. В. Лисенка, в якому буде надруковано статтю Квітки, де він згадує про тих, хто мав якісь стосунки з М[иколою] В[італійовичом] або постачав йому етнографічний матеріал. І от Квітка, зустрівшись зо мною на концерті, попросив мене дати йому матеріал про Вас, головню про В[аші] закордонні видання, які він, між іншим, чомусь називав лейпцігськими, а Ви пишете, що їх видано в Берліні. Інші відомості про Вас він уже мав, і вони в час нашої розмови пішли вже до друку, через що я й не мав часу запитати В[ашої] згоди. Не сердьтесь, може з цього буде якась навіть користь. Можливо, що через Квітку пощастить надрукувати В[аші] пісні (через УАН), які Ви аранжували в час закордонної подорожі, бо на бувше т[овариство] ім. Леонтовича надії мало. По-перше, тому, що у них мало коштів. По-друге, тому, що для теперішнього т[овариства] більше до смаку такі твори, яких мабуть ніхто не буде виконувати (дуже «модерні»). А по-третє, – я з цим т[овариством] не маю зараз нічого спільного після того, як зняли з нього стару назву (ім. Леонтовича). Для мене, який був одним з фундаторів комітету ім. Леонтовича, з яким я був в приятних і дуже близьких стосунках і якого пам'ять я дуже шаную, для мене геростратова поведінка до великого таланту й до морально чистої й святої людини була образливою й нестерпуче болючою. Я рішив не вносити членських внесків, а там нехай що хочуть, те й роблять. Тепер т[овариство] називається ВУПРОМ – Всеукраїнським т[овариством] революційних музик. Ну, це між нами.

С[емен] М[ихайлович] давав мені читати В[ашого] останнього листа до нього. Тепер ми з ним «помирились». Властиво, якогось непорозуміння серйозного не було, – я завдав і Вам клопоту. Оце вчора теж згаду-

вали Вас, він Вам кланяється і просив мене передати Вам, що, як тільки Ви повернетесь, Вам забезпечено посада в інституті і навіть на цей раз назвав утримання (200 карбов. на місяць). Я думаю, що це так і буде. С[емен] М[ихайлович] людина чула й сердечна, на нього, між іншим, дуже гарно впливають В[аші] листи.

Правління затвердило мій проект – «відрядити наш хораж в концертну подорож по Україні після закінчення навчання» (в липні). Хораж – це чоловічий хор, що складається майже виключно з студентів хормейстерського відділу (диригентів). Зараз він виступає в концертах без диригента. Ось з цим хором, якщо побажаєте, могли би поїхати на місяць. Мішаний хор наш ще не готовий до виступів, взагалі з мішаним хором нам не щастить. Він буде тоді, коли Ви прибудете. Я так всім і говорю. Між іншим студентство наше сильно схвильоване й стурбоване, що Вас немає й досі. Мені просто не дають проходу.

Я вже три роки, як перестав диригувати: рука тремтить, боюсь і за серце.

Для Вас є багато в Києві цікавих перспектив, але про них я не буду писати Вам, скажу при побаченні.

Більше про себе напишу іншим разом. Тепер пробачте за брудний лист. Тут винен і я, власне мої зіпсовані очі, а також ті чорнила й пера, які ми маємо зараз.

Вклоняюсь В[ашій] дружині, Вас цілую. Ваш С. Тел[ежинський].

Пишіть.

Хораж співає В[ашу] думу про Нечая й «Журавлі». Де дістати В[ашу] «Тучу»? Напишіть щось для чоловічого хора – 4-х або 3-хголосного з акомп[анементом] або без нього, як хочете, й пришліть мені. Я дам хору, йому бракує репертуару».

Автограф. Осередок української культури і освіти.
Фонд Кошиця. Тека «Тележинський Сергій. 1929». Арк. 19–20.
Деякі важливі місця в листі підкреслено рукою О. Кошиця(?).

№ 11

1929, березня 26. Київ (?)

«1929 р. 26/III

Дорогий Олександрє Антоновичу!

Маєте повне право обляяти мене за мою довгу мовчанку, але щоб зрозуміти, це як і багато дечого іншого, треба знати нашу дійсність. В В[ашій] справі знов «музична чіхарда», знов у Харкові якісь там зазіхання на В[ашу] особу, причому С[емен] М[иколайович] на цей раз не хоче нічого говорити. Ми доручили Ів[ану] Ів[ановичу] перебалакати з ним, в

результаті цього був його лист до Вас, про який Ви згадуєте. Гадаємо зараз повторити це знову трохи в іншій формі. Студентство має звернутись до С[емена] М[иколайовича] зі спеціальною заявою в В[ашій] справі. Цими днями відшукано одну впливову в харк[івських] колах особу, яка взялась за В[ашу] справу. Словом, будемо робити все, що потрібно, але у нас так, як ото у дітей: «сьогодні цяця, а завтра кака». Тепер щодо запитань, які Ви поставили в своєму передостанньому листі. На децо можна дати відповідь зараз, а з дечим доведеться почекати, про безмитний провіз майже в Києві довідатись не можна. Мар'яна Мик[олаївна] (сестра О[стана]) поїхала оце до Харкова й обіцяла там розвідати. Машинку візьме інститут (казав С[емен] М[ихайлович]. В[ашу] книжку можете переслати без мита (так сказали на пошти). О[стан] шукає Вам квартиру.

В[аші] ноти одержав, дякую, – передав до бібліотеки інституту.

Милий Олекс[андре] Ант[оновичу], не сердьтесь на мене за мою мовчанку, бо це все так приголомшило мене, що просто не знаю, що робить, чи писати Вам, чи ні. Між іншим, вже тижнів зо три немає С[емена] М[иколайовича] – поїхав по селах на посівкампанію, приїде, може справа повернеться в інший бік.

Не сердьтесь і пишть, я весь до В[аших] послуг.

Весь ваш С. Тележинський].

Автограф. Осередок української культури і освіти. Фонд Кошиця.
Тека «Тележинський Сергій. 1929».

№ 12

1929, травня 6. Київ (?)

«1929 р. 6/V.

Дорогий Олександр Антоновичу!

Вашу листівку одержав. Дуже радий, що швидко буду бачити Вашу книжку. Сподіваюсь, що Ви мені особисто пришлете з В[ашим] автографом. Завтра закінчується в інституті 2-й триместр, а в кінці триместра звичайно буває найбільше роботи. З 8-го травня до 13-го – перерва. Тоді напишу Вам докладніше листом. Змін в інституті поки що нема, але вперті чутки ходять про велику музичну кадріль. Про це після.

Ваш С. Тележинський]».

Автограф. Поштова листівка. Адреса: «Prof. A. Koschitz. 28 rue Joseph Bertrand Viroflay Ja O. Франція. France». Поштовий штампель: «Kiew. Київ. Вокзал. 7.5.29.» Осередок української культури і освіти.
Фонд Кошиця. Тека «Тележинський Сергій. 1929».

Любий Олександрє Антоновичу!

Оце тільки зараз пишу до Вас давно обіцяного листа, але не обіцяю подати такі відомості щодо В[ашої] справи, які б цілком Вас задовольнили й дали б Вам упевненість в тому, що В[аша] справа буде розв'язана так, як Ви того заслуговуєте В[ашою] вельми корисною й величезною діяльністю, що виявилась в популяризації по всьому світу української народної музичної культури.

Одержав Вашу книжку «Українська пісня за кордоном». Щиро дякую й незмірно радий, що можу мати повні відомості про те, що тільки уривчасто досі доходило до нас, створюючи В[ашу] персону легендарною, але що не давало повної уяви про те, який ефект справила наша пісня за кордоном, дякуючи В[ашій] геніяльній інтерпретації та як відгукнулось на це закордонне суспільство й музичні кола й як оцінували В[ашу] особу як диригента.

Книжку Вашу я тільки встиг проглянути й дещо прочитати. Але й це спричинило до того, що я все на світі забув і перебуваю зараз під впливом прочитаного, зачарований величністю й красою тої роботи, яку проробив В[аш] хор і Ваш особистий геній. Редакція на доданій до книжки сторінці «Від видавництва» висловлює незадоволеність працею тих, хто складав книжку, вказуючи на хиби в тексті та на орфографічні помилки, але передайте думку моєї скромної особи: «нехай вони плюнуть на всі ті хиби». Зовсім не в цьому вага книги, вона вже зараз має величезну історичну вартість не в тому, як вона складена, а в тому, що в ній написано. А це останнє такої високої цінності, що В[аша] книжка повинна за підручник не тільки для кожного диригента, а й для всіх наших найвидатніших сучасних музик, які в цій книжці найдуть багато повчального й корисного для них, що дало б їм змогу вдосконалити свою працю й значно поліпшити свою продукцію (диригенти, композитори). Про це можна й варто б було б писати цілі трактати... Ну, але це може колись буде написано.

Ще раз дякую за книжку, Микола Олексійович Грінченко просить Вас, щоб Ви прислали йому В[ашу] книжку. Він зараз випускає другим виданням свою «Історію української музичної культури» й казав мені, що він вмістить там цілий розділ про В[ашу] закордонну концертну подорож, вмістить також мапу В[ашої] концерт[ної] подорожі, малюнки, фотографії тощо. Отже, обов'язково надішліть йому.

Тепер щодо В[ашої] праці в інституті. Ця справа знову заплуталась так, що ми тут на місці не можемо ніяк її зрозуміти. Як не можемо

зрозуміти її поведінку в цій справі С[емена] М[иколайовича], особи, яка навряд чи заслуговує назви чесної людини. Спершу, коли він прибув до нас, він справив вражіння чемної, лагідної людини, але пізніше він так себе виявив, що порядним його назвати не можна. Фактів на доказ цього є безліч, але перелічувати я їх не буду. Колись дізнаєтесь про це. Це повинно бути між нами.

Знаю добре, що Вам зараз потрібно мати цілком певну відповідь на те, чи буде у Вас робота в інституті. Але відповіді на це нема ніякої можливості. Звичайно я можу ставити певні прогнози, але на них спиратись, звичайно, не слід.

Можу сказати тільки одно, а саме: коли б С[емен] М[иколайович] не звертав уваги на декого з своїх радників та був не тим, чим він є, її виявив хоч невелику активність у В[ашій] справі її поставився до В[ашої] справи так, як він ставився спочатку (перечитайте мої попередні листи), то В[ашу] справу було б розв'язано позитивно. Але сказати щось певного я не можу: одному він говорить одно, а другому зовсім протилежне.

На нас не гнівайтесь, бо ми робимо все для того, щоб допомогти дорогій для нас особі, але ми безсилі.

Тепер ще про мої власні справи. На той рік працювати в інституті, мабуть, не буду. Пропонують вийти на пенсію, хоч за станом свого здоров'я я міг би ще працювати, а за тридцять вісім років диригентської музично-педагогічної праці взагалі та за сім років такої ж праці в інституті все ж набув якихось знань і умінь, щоб міг бути корисним для тої справи, яку так люблю її біля якої так довго стою. Ну, але нехай що буде. Ходять чутки, мають закликати на працю до інституту ту особу, з якою Ви познайомились в Парижі її яка є давній приятель С[емена] М[иколайовича], який з ним раніш десь разом працював і вкупі з ним дістав музичне виховання від Золотоносського чи Кобелякського соборного хору*. Між іншим, музичний розвиток і музичні смаки в обох майже однакові. Ну, але про це досить, нехай йому.

Пишіть. Адреса моя та ж сама. Літом з липня місяця збираємось з дружиною пожити десь на дачі біля Києва. Скрутно буде тепер трохи з харчами, але якось проживемо.

Зараз закінчуємо навчальний рік, кінчаєм 15 червня, там трохи спочину, бо вже сильно стомився. Цілую Вас С. Тележ[инський]».

* Вгорі над цим реченням іншою рукою написано: «Городовенка».

Автограф. Осередок української культури і освіти
Фонд Кошиця. Папка «Тележинський Сергій. 1929». Арк. 1–5.
Деякі важливі місця в листі підкреслено рукою О. Кошиця (?).

№ 14
1929, червня 5. Київ

«Київ 5/VI 29 р.

Любий Олександр Антоновичу!

Ваша справа ніби знову покращала – С[емен] М[иколайович] казав одній особі, що Вас за всяку ціну він постарається зробити викладачем інституту. Вас, можливо, вже повідомили про це.

Навчений гірким досвідом останніх днів, я боюсь, щоб знову В[аша] справа не повернулась в інший бік. До цього мене спонукає ще й той гнітючий настрій, який зараз створився в інституті в зв'язку з всякими скороченнями та іншими «прелестями».

Дуже хотів би я, щоб вже більше не було змін в В[ашій] справі.

До мене звертаються і студенти й інші особи з запитанням, як дістати Вашу книжку. Я даю для прочитання мій екземпляр, але, звичайно, задовольнити всіх не можна, та крім того цю книжку не читати треба, а студіювати, отже, зрозуміле бажання багатьох придбати книжку у власність. Але як це зробити, я не знаю. Річ в тому, що пересилки за кордон грошей – надзвичайно довга й складна процедура. Може Вам там порадять, як це зробити? В кожному разі, сповістіть мене, скільки коштує В[аша] книжка в наших карбованцях і в доларах, може тоді щось вигадаємо.

А от що зробіть, Олександр Антонович, – неодмінно пошліть В[ашу] книжку на таку адресу: Київ, Мала Підвальна вул., 26, пом. 5. Клименту Васильовичу Квітці. Він працює в Акад[емії] Наук, і, звичайно, такий матеріал йому доконче потрібний і він його використає. Одної книжки, яку Ви надіслали до Академії, звичайно, не досить. Ви мене пробачте, що я Вас цим турбую, але вірте, що це треба зробити.

Зараз у нас ідуть зачоти, закінчуємо 15-го червня, а всяку іншу звітну роботу до 1-го липня, з якого числа й починаються канікули.

З 1-го вересня починаються вступні іспити, а з 15–20 навчання, але працювати мені в інституті на той рік мені, мабуть, не доведеться. Це поки що повинно бути між нами.

Цілую Вас С. Тележ[инський]».

Автограф. Осередок української культури і освіти.

Фонд Кошиця. Тека «Тележинський Сергій. 1929».

Деякі важливі місця в листі підкреслено рукою О. Кошиця (?).

№ 15
1929, червня 18. Київ

«Київ 18/VI 29.

Любий Олександр Антоновичу

«Прялю» сьогодні вишле Вам Ост[ан] Мик[олайович], в продажу її нема, а мій примірник такий пошарпаний, що соромно посилать закордон. Він же надішле Вам адреси укр[аїнськи]х публ[ічних] бібліотек. Гр[игорій] Льв[ович] і наша бібліотека одержали В[ашу] книжку. Мик[ола] Ол[ексіївович] – теж одержав. Відносно майбутнього В[ашого] правового стану напишу цими днями в листі детально. Тут справа стоїть не погано, звичайно на словах. Так само, а то навіть покращала В[аша] справа з посадою на словах С[емена] М[иколайовича], якому ніхто зараз не вірить. Ось скоро закінчується навчальний рік, і вчительська конференція, на якій мені треба сказати якусь доповідь про методику хоров[ого] співу, і я буду вільний, тоді напишу докладно листом.

Цілую Ваш С. Тележ[инський]».

Автограф. Поштова картка. Осередок української культури і освіти.
Фонд Кошиця. Тека «Тележинський Сергій. 1929».

№ 16
1929, червня 30. Київ

«Київ 30/VI 29 р.

Любий Олександр Антоновичу!

Нового в В[ашій] справі щодо посади в інституті є чимало. На засіданні Правління інституту С[емен] М[иколайович] заявив: «в наступному учбовому році в інституті буде працювати К[ошиць]». Правда, це він сказав с приводу того, що хоче «скоротити» одного (молодого) керівника техніки диригування, а щоб добитись свого, він пустив в хід і такий аргумент. На всіх відділах дириг[ентського] фак[ультету] є 5 викладачів по техн[іці] диригування, але треба сказати, що роботи вистачає на всіх та ще й не вправляються. Далі С[емен] М[иколайович] доручив одній особі написати Вам, що посада для Вас в інституті забезпечена. Про це Ви вже, мабуть, повідомлені.

Ніби все гаразд, але повинен обов'язково сказати, що Ваш С[емен] М[иколайович] так себе зарекомендував, що у нас ніхто ні одному слову його не вірить. Моя власна думка про В[ашу] справу така: після приїзду Вам треба буде натиснути на С[емена] М[иколайовича], і сильно натиснути, і не просити, а натиснути так: «ось тобі заява, пиши резолюцію й край, і то зараз». З такими людьми, як С[емен] М[иколайович], інакше не можна, це його навіть не здивує. В кожному разі, перед побаченням з ним ми повинні побалакати. Правда, Ви «человек умный

и опытный» і не потребує ніяких порад, але все ж я Вам дам деякі відомості, які Вам стануть в пригоді. Ходять, між іншим, чутки, ніби Р[оманю]ка мають забрати з ін[ститу]ту, бо він вже дуже «обробив парафію», а до того зовсім непридатний до цієї роботи. Все це, розуміється, правда, але я думаю, ще цей рік він ще пробуде в ін[ститу]ті. Моя справа з посадою в ін[ститу]ті в такому стані: Правління постановило зняти клопотання перед НКО про пенсію для мене, й на це я дав згоду, хоч почуваю, що це в силі працювати й справу знаю, але служити з Р[оманю]ком дуже важко й коли б на все звертати увагу, то вже давно можна було б опинитися в Дніпрі. В кожному разі, до 1-го жовтня я ще на службі, а там сам не знаю, що буде: на пенсію прожити дуже важко.

Частину В[аших] доручень вже виконано: «Прялю»¹ послав Вам О[стан] М[иколайович], він же надіслав Вам адреси округових бібліотек. Мик[ола] Ол[ексійович], мабуть, тепер не надішле Вам своєї книжки 1-го видання, бо казав, що в нього не залишилось ні жодного примірника, хоч і обіцяв десь розшукати. Я ще раз нагадаю йому. Друге видання ще не вийшло з друку. Тої книжки, де вміщено статтю Квітки про М. Лисенка, ще не надруковано. Картку на одержання всяких продуктів в кожному разі Ви будете мати. Про це я мав розмову з компетентними особами. Проте й тут можуть бути всякі несподіванки. Моя ж думка, що цю справу владнати можна буде. Не дивуйтесь і не гнівайтесь, що ні в одному питанні я не даю Вам цілком певної відповіді. Скажу, що цього ніхто не в силі зробити...

В Софії зараз вільна посада диригента. Туди Вас хочать запросити, але це робота одіозна для наших законів, і сполучати її з якоюсь урядовою службою заборонено. Звичайно, що на крайній випадок можна мати на увазі й це. В Київській опері має бути вільна посада хормейстера. Сполучати з працею в інституті було б дуже зручно: Ви могли б використати В[аших] учнів – студентів випускного курсу, які під В[ашим] керівництвом могли б виконувати роботу по розучуванню оперових хорів. Минулого року я вже налагодив цю роботу.

3-го липня я виїзжаю на дачу в Ірпінь, де пробуду до 1-го вересня, але до Києва буду часто наїжджати. Пишіть мені на стару адресу. Як справа з візою для Т[етяни] Ом[елянівни]², негайно напишіть, до якого терміну можна Вам надсилати кореспонденцію закордон.

Цілую Вас міцно Ваш С. Теле[жинський].

В інституті буде моя адреса хатня й дачна.

С[ергій] Т[ележинський]»

¹ Лисенко М. В. Пряля. Слова Якова Щоголева. Дуєт. (Для сопрано і мецо-сопрано).

² Тетяна Омелянівна – дружина О. Кошиця.

«Мені здається, що Вам треба написати й видати мемуари (як найдетальніші) про В[ашу] концертну подорож. Правда, в В[ашій] книжці й такого матеріалу є досить, але треба було б на письмі зафіксувати навіть найдрібніші факти.

В розмові з С[еменом] М[иколайовичем] можна буде послатись на те, що він сказав прилюдно на засіданні Правління. Про що я Вам вище написав. Мені здається, що це повинно б зобов'язувати до чогось, навіть людину з такими моральними принципами, як С[емен] М[иколайович].

С[ергій] Т[ележинський]».

Автограф. Осередок української культури і освіти.
Фонд Кошиця. Тека «Тележинський Сергій. 1929».

№ 17

1929, серпня 25. Ірпінь

«Ірпінь, 25/VIII 29

Любий Олександр Антоновичу!

Вчора був у Києві і одержав два В[аші] листи – від 5/VIII й від 16/VIII. Говорив з С[еменом] М[иколайовичем] про В[ашу] справу, між іншим він каже, що не одержав від Вас листа, про який Ви згадуєте в останньому листі до мене.

Я йому передав все те, що Ви питаєте, щоб він як швидче добився в НКО В[аше] затвердження на посаді в інституті, тим більше, що у вівторок (27/VIII) він їде до Харкова й особисто це найлегше полагодиить.

У відповідь на всі мої балачки він сказав: «от чудний чоловік (Ви), чого він боїться, нехай їде. Все буде гаразд. Я йому послав телеграму з запитанням, коли він прибуде до ін[ститу]ту на працю». На це я йому зауважив, що найкраще було б, якби він задовольнив В[аші] бажання й послав Вам офіційне запрошення з повідомленням, що Вас затверджено на посаді в інституті. На це він мені відповів, щоб Ви прислали йому офіційну заяву. Навіщо це, я сам не знаю й він мені не пояснив. Тим часом нехай буде так, і я Вам раджу послати відповідну заяву, або навіть телеграму, приблизно такого змісту: «на посаду згоджуюсь, прошу офіційно повідомити про затвердження», чи як там інакше.

Ваша вимога надіслати Вам офіційне повідомлення про призначення з НКО цілком резонна у всіх відношеннях, бо й справді там можуть сьогодні говорити одно, а завтра зовсім протилежно, але, між іншим, в останній час я довідався, що в НКО нічого абсолютно ніхто не має проти призначення Вас на посаду в інституті (це відомості з цілком певних джерел) й більша половина того, що я писав Вам про харків-

ські «хитання», про що, між іншим, казав мені С[емен] М[иколайович], є просто-напросто брехня, вигадана кимсь для власних потреб і підтримана дурним та хитрим С[еменом] М[иколайовичем], який насправді дійсно захоплений Вами, й я вірю, що він щиро цілком казав про Вас: «він мені щонаочі сниться», але, згадавши про те, що він має в кишені, він говорить і робить те, що ніяк не мусіло б впливати з такого ставлення до В[ашої] особи, побоюючись, щоб його, бува, не заідозрили в тому, що він неправомірний ...іст (очевидно, таким чином завуальовано слово «комуніст». – І. Т.), а то ще й тому, щоб не пошкодити своїм взаєминам з своїм приятелем, бо до того той же «personagrata» – «заслужений артист республіки», або як він сам себе називає: «незamoжник з Полтавщини»*. Все це я Вам говорю для того, щоб довести мій власний погляд на стан В[ашої] справи, а саме: 1) все залежить від С[емена] М[иколайовича]; 2) деякі обставини для Вас дуже сприятливі, інші навпаки.

Щоб не скидатись на Піфію з її «взглядом і нечто», в дальшому я поясню свої думки, вживаючи мови Езопа.

«Приятель» зрікся зайняти мою посаду; з хором він виїзжає на сім місяців в мандрівну концертну подорож по провінції. Між іншим, київський слухач не приємлет його інтерпретацій, – він іде за старими кваліфікованими слухачами, вихованими Мик[олою] Віт[алійовичем] і Вами. В Києві деякий збор може зробити тільки з новим репертуаром і то не більше, як один раз. Провінцію, звичайно, може колпачить. В останніх три роки я невпинно скрізь, де можна, проводив ту думку, що хорове мистецтво зараз у нас в занепаді і навіть стоїть під загрозою втратити ті риси й той стиль, якого надав йому Мик[ола] Віт[алійович] і який Ви продовжували й удосконалювали. Теперішня інтерпретація нашої пісні суха, бліда, формальна, зовсім не властива українській культурі (високоемоційній), неправдива, а часом просто смішна через невживання відповідних темпів або використання динамічних ефектів для самих ефектів.

Теперішні Ємелі – рецензенти довгий час цього навіть не розуміли, правда, в останній час вже трапляється, що пишуть: «ікс диригент неправдиво тлумачить Лисенка», але як саме треба тлумачити, він, мабуть, і сам не розуміє.

Ясно, що таке моє ставлення до модерного хорового мистецтва спричинило до того, що мене (та це може статись зо всяким, навіть тим, з ким я й рівняюсь не можу) кваліфікують як відсталого, якого треба послати на пенсію.

Що ж до моїх справ службових, то до 1-го жовтня вона в тому ж стані, що й були досі. Я написав С[емену] М[иколайовичу] листа в час

його відпустки, де просив його відповісти мені конкретно, через що я повинен податись на пенсію. Недавно мав з ним розмову в цій справі, і він мені сказав, що диригентський факультет зливають з іншим факультетом, де, між іншим, теж знімають декана, тому посада декана механічно відпадає. Що ж до мого лекторства, то він мене «високо» цінує й я залишаюсь лектором інституту, а там мені мають виклопотати пенсію й я вільний вибирати те або те.

Між іншим мене в інституті кваліфікують за 17 розрядом найвищим (професор 1-го розряду). Цієї ласки я ні в кого не просив, і це мені зовсім непотрібне, але й відривати мене від тої роботи, яку я люблю й яку все ж розумію й на яку мене було запрошено, теж річ не дуже не дуже (!) приємна для мене. Недавно – цими днями Мик[ола] Ол[ексійович] подав заяву про зречення від проректорства. Сталося це так: М[икола] Ол[ексійович] заступав С[емена] М[иколайовича] в час його відпустки, повернувшись з якої він сказав на адресу М[иколи] Ол[ексійовича], ніби той зруйнував налагоджені ним (С[еменом] М[иколайовичем]) справи. Насправді ж тут діяли різні темні сили, які, мабуть, хотіли чимсь пошкодити М[иколі] Ол[ексійовичу] й набути ласки у С[емена] М[иколайовича]. М[иколу] Ол[ексійовича] сповістили про це (він на дачі в Коростишеві). Тоді він і послав до С[емена] М[иколайовича] заяву про зречення, останній викликав М[иколу] Ол[ексійовича] телеграмою до Києва. Яюсь помирились. М[икола] Ол[ексійович] взяв заяву назад, докладно про це я ще не знаю. Такі чіхарди у нас звичайна річ.

Тепер ще до В[ашої] справи. Навчання в інст-ті починається 1-го жовтня. Налагодить справу так, щоб Ви могли приступити до праці тільки в листопаді, мені здається, можна буде. Пишу «мені здається» через те, що я тоді мабуть буду «не у дел» і взяти участь у налагодженні В[ашої] справи зможу тільки через третіх осіб.

Особисто я дуже хотів би, щоб Ви повернулись, і навіть думаю, що Вам повинно бути добре, але дехто з тих, що Вас цінують так, як Ви того заслуговуєте, й навіть кохаються в Вас (особливо після одержання В[ашої] книжки), думають інакше. Звичайно, що Ви не можете бути задоволеним з моїх писань – стільки я Вам тут наплутав, але вірте, що іншого нічого не можна написати. Навіть і не думайте про те, ніби В[аша] справа могла мені чимсь пошкодити. Коли б так і було, то звичайно, я не міг нічого мати проти Вас, я ж перший передав Вам офіційне запрошення адміністрації інституту.

Вітаю Т[етяну] Ом[елянівну].

Міцно Вас цілую С[ергій] Т[ележинський].

К[лимент] Квітка¹ дякував Вас за книжку, вона йому дуже [с]подобалась. Масютин² ллє воду на В[аш] млин. Це нічого, людина, правда, мoдерний рецензент, хоч часом пише і в попад.

Пишіть хоч коротенькі листівки, а то ось такий довгий час мовчали й я не знав, як зрозуміти В[ашу] мовчанку. Зараз питання про В[аш] поворот дебатують у всіх колах – приїде чи не приїде, чи варт зараз приїжджати».

**Це місце підкреслене, а вгорі іншою рукою написано «Н[естор] Городовенко».*

Автограф. Осередок української культури і освіти.
Фонд Кошиця. Тека «Тележинський Сергій. 1929». Арк. 1–12.
Деякі важливі місця в листі підкреслено.

№ 18

1929, жовтня 18. Київ

«Київ 18/Х. 29

Дорогий Олександрє Антоновичу!

На моє запитання про В[ашу] справу С[емен] М[иколайович] сказав, що він одержав від НКО повідомлення за підписом Полоцького, в якому той доручає сповістити Вас, що НКО гарантує Вам посаду в одному з великих міст України – Харкові, Києві, Одесі, Дніпропетровському (б. Катеринослав). При чому С[емен] М[иколайович] вже співає іншої, сказав мені, що НКО не дасть Вам посади в Києві ні в якому разі. Може, каже він, пізніше – років через два Ви зможете перейти до Києва.

Можна збожеволіти від цих метаморфоз, коли б не пам'ятати, що теперішні Ємелі – подібні до С[емена] М[иколайовича] і не можуть інакше діяти – така їхня натура й така їхня мораль.

Серед діячів української культури й мистецтва Ваша особа є одна й незрівняна, того, що Ви дали для українського хорового мистецтва та ще й в такому грандіозному масштабі, ніхто інший не зміг дати й мабуть ніколи не дасть. Таку постать всі повинні цінувати й шанувати як національну гордість, та й відповідне ставлення мусіло б бути до В[ашої] персони. Але наші Ємелі мислять по-своєму.

Я працюю на старих посадах до 1-го жовтня, після цього залишаюся тільки лектором, пенсії ще не маю. Як далі буде, не знаю, а життя стало во всіх відношеннях дуже важке, та й здоровля на старість сильно похитнулось – там болить, там коле, сильно допікає ревматизм, очі дуже попсувались.

¹ Квітка Климент Васильович (1880–1953) – український музикознавець-фольклорист. Чоловік Лесі Українки. В'язень концтаборів (КарЛАГ).

² Масютин Юрій Миколайович (псевдонім – Я. Юрмас, 1896–1942) – музичний критик, дослідник творчості Миколи Леонтовича.

Знов пробачте, що я Вам відповідаю з запізненням, але тут я вже мало винний. Зловити С[емена] М[иколайовича], щоб побалакати з ним про В[ашу] справу, нелегко. Що він робить і де він буває, – не знаю, а в інституті його ніколи немає.

Цілую Вас, пишіть Ваш С. Теле[жинський]. Кланяйтесь Т[етяні] Ом[елянівні].

Автограф. Осередок української культури і освіти.
Фонд Кошиця. Тека «Тележинський Сергій. 1929».

Список використаних джерел

1. Калуцька Н. Б., Пархоменко Л. О. Олександр Кошиць: мистецька діяльність у контексті музики ХХ сторіччя. Київ : Фенікс, 2012. 380 с.; Кошиць О. З піснею через світ. Київ, 1998. 326 с.; перевидання мемуарних творів: Кошиць О. Спогади. Київ : Рада, 1995. 387 с.
2. Кошиць О. Листи до друга 1904–1931. Київ, 1998. 189 с. Упорядниці збірника Лю Пархоменко були відомі також деякі листи Тележинського до Кошиця, вона наводить цитати з них, але не зазначає місце їхнього знаходження та публікацію. (Листи... С. 177).
3. З історії українського церковного хорового співу (листи Я. П. Гулака-Артемовського до Олександра Кошиця) (упоряд.: Ю. Мицик, І. Тарасенко). Київ, 2016. 106 с.
4. Пересунько Т. Культурна дипломатія Симона Петлюри: «Щедрик» проти «русского мира». Місія Капели Олександра Кошиця (1919–1924). Київ : Видавничий дім «Артек», 2019. 312 с.
5. З життя «Прсвіт» // Рада. 1908. № 132. С. 3.
6. Нові книжки, надіслані до редакції // Рада. 1908. № 185. С. 4.
7. Тележинський С. М. В. Лисенко як диригент // Музика. 1927. № 5–6. С. 23–27.
8. Карась Г. В. Історія вокально-хорового виконавства. Лекція 5.
URL: <http://194.44.152.155/elib/local/3689.pdf>
9. ІР НБУВ. Ф. 50; ІР НБУВ. Ф. 114; ІР НБУВ. Ф. 50. Од. зб. 1889; ІР НБУВ. Ф. III. Од. зб. 58445–58449; ІР НБУВ. Ф. III. Од. зб. 58444; ІР НБУВ. Ф. III. Од. зб. 3985.
10. Філоненко Л., Молочко У. Біографічний нарис Михайла Тележинського «Український композитор К. Стеценко (до історії української пісні)» // Молодь і ринок. 2011. № 4 (75). С. 89–93.
11. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/21270/file.pdf>

Inna Tarasenko,

Candidate of Sciences (History),

Research Fellow of M. S. Hrushevsky Institute

of Ukrainian Archaeography and Source Studies

of National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID: 0000-0003-1019-9749

e-mail: innatarasenko86@gmail.com

Letters of Serhii Telezhynskyi to Oleksandr Koshyts

The aim of the work. Put into scientific circulation and analyze the letters of the composer, choral conductor, teacher, activist of "Prosvita", Ukrainian patriot Serhii Fedorovych Telezhynskyi to the outstanding conductor and popularizer of Ukrainian song Oleksandr Koshyts. Also draw the attention of researchers to the little-known figure of Serhii Telezhynskyi, his professional activities and reduce the number of white spots in his biography. **The research methodology** is based on biographical, prosopographical and historical-logical methods, thanks to which it is possible to analyze the correspondence of two outstanding cultural figures of Ukraine in the conditions of Stalin's totalitarian regime. **The scientific novelty** of the study lies in the introduction into scientific circulation of S. F. Telezhynskyi's letters, which are stored in O. A. Koshyts' own fond at the Ukrainian Cultural and Educational Center (Oseredok) in Winnipeg (Manitoba, Canada) and is a unique and at the same time difficult-to-access source for the history of Ukrainian culture. **Conclusions.** To reveal an important aspect of the biographies of S. Telezhynskyi and O. Koshyts regarding the possible return of the latter to his homeland, the disclosure of the circumstances in which the return took place and developed, in particular in the conditions of strengthening of the totalitarian regime in the Union of Soviet Socialist Republics, their correspondence is undoubtedly a valuable source. Analysis of S. F. Telezhynskyi's correspondence reveals his sincere desire to serve his homeland, his organizational activities with the involvement of the best forces in the musical industry in the Ukrainian Soviet Socialist Republic, in particular the son of the famous Ukrainian composer M. V. Lysenko-Ostap.

Key words: O. Koshyts, S. Telezhynskyi, Ukrainian choral art, epistolary heritage, Music and Drama Institute named after V. M. Lysenko, Ukrainian Cultural and Educational Centre, Oseredok.

*Стаття підготовлена 22 січня 2020 року;
подана до друку 4 лютого 2020 року.*